

Serie EUCPN Toolbox

Nr. 16

Förebygga narkotikarelaterade brott

Åstadkomma effektiv beteendeförändring

Sammanfattning

Under andra hälften av 2019 fokuserade det finska ordförandeskapet för det Europeiska nätverket för förebyggande av brottslighet (EUCPN) på förebyggandet av drogrelaterade narkotikabrott och negativa konsekvenser till följd av narkotikabruk bland unga, och uppmanade till evidensbaserade strategier. Denna toolbox är ett direkt svar på den uppmaningen. Genom att betona behovet att veta vad man har att göra med och agera därefter ger vi stöd åt yrkesverksamma inom detta område.

Narkotikarelaterad brottslighet är ett komplext fenomen. Forskningen visar att förhållandet mellan narkotikaanvändning och brottslighet inte är det samma för alla och det förändras över tid. När man arbetar med ett så dynamiskt och komplext förhållande är det nödvändigt att **veta vad man har att göra med**. På grund av den ofta politiserade beskaffenheten hos fenomenet har agerande grundat på okunskap lett till en uppsjö av olika åtgärder. Trots att syftena alltid är lovvärda kan det här leda till felriktade eller felaktigt använda redan knappa resurser, eller värre – till ännu större problem.

Narkotikaanvändning och kriminalitet hänger ihop, men förhållandet kommer att se olika ut beroende på din målgrupp. Därför behövs det skräddarsydda strategier, finjusterade för att uppfylla behoven beroende på vilka målgrupper du arbetar med. Om din målgrupp inte uppvisar några tecken på problematiskt beteende ännu kan du ta dig an några av de gemensamma faktorerna som driver på både narkotikaanvändning och brottslighet. Misslyckad skolgång och familjerelaterade problem är exempel på sådana riskfaktorer. Om

din målgrupp upplever negativa konsekvenser av sitt narkotikabruk och begår brott för att till exempel upprätthålla det här beteendet måste du byta strategi.

Den här komplexiteten kompliceras ytterligare av ett dynamiskt brotts- och narkotikavägnät. Alla narkotikaanvändare utvecklar inte beroendeproblem och upplever inte negativa sociala konsekvenser. Det samma gäller för kriminella karriärer. Även om det begås en hel del brott under ungdomstiden växer de flesta ur det här beteendet. Om du vet vad som påverkar den här utvecklingen och hur dessa faktorer samverkar med varandra kommer du att kunna ingripa i processen.

Att fastställa behoven hos din målgrupp är därför ett absolut nödvändigt steg. Den gyllene regeln lyder: ju mer detaljerad din förståelse är, desto bättre informerat och inriktat kan ditt arbete vara, och desto mer effektiv kommer du förmodligen vara. (Inter)nationella data kan berika dina åtgärder, men lokala data kommer att vara avgörande för att förstå problemet. Se till att införliva flera perspektiv. Om du till exempel helt förlitar dig på polisdata kommer det att påverka din förståelse av problemet och utforma åtgärden på ett sätt som kanske inte omfattas av hela samhället. Du måste även hålla utvecklingsstadiet för din målgrupp i åtanke. Tioåringar kan inte jämföras med sextonåringar och det som driver på deras beteende kommer naturligtvis att förändras. Grupptrycket kommer att vara viktigare i den senare åldersgruppen.

När vi fortsätter presentera våra argument – olika problem kräver olika strategier – har vi en uppsättning olika alternativ att erbjuda. Det finns ingen färdigtuggad lösning för att förebygga narkotikarelaterade brott. När du har god förståelse för problemet **agerar du därefter**. Att matcha de identifierade behoven och problemen med rätt insats kommer att hjälpa dig att nå ditt mål. Om ditt mål är att **förebygga problematiskt beteende bland unga** finns det ett antal metoder som visat sig vara effektiva. Genom att till exempel påverka familjprocesserna på ett positivt sätt kan man främja ett sunt och tryggt beteende idag och längre fram i livet. Du hittar ett antal av dessa effektiva metoder i Xchange prevention registry,ⁱ en online-databas över evidensbaserade förebyggande insatser.

Ett stort antal åtgärder inom det här området fokuserar på att tillhandahålla information om risken med problembeteenden. Den förväntade effekten är att ungdomarna kommer att göra rätt val efter att ha blivit informerade om de potentiellt skadliga och farliga konsekvenserna av sitt beteende. Även om det förvisso ligger något i detta antagande har forskning inte identifierat brist på kunskap som en riskfaktor. Eftersom de här strategierna faktiskt inte riktar

in sig på en relevant faktor missar de sina mål. Tänk dig det så här: du vet att det är skadligt att äta snabbmat, men du gör det likväl.

Ännu mer problematiskt är det faktum att de här strategierna kan förvärra problemet. En del unga kan uppleva grupptrycket som starkt och det finns en rådande föreställning att ”alla gör det”. Dessutom finns det en del som är villiga att ta risken trots att de är helt införstådda med konsekvenserna.

Att använda sig av skrämseteknik har ingen effekt här, snarare tvärtom. Att visa bilder eller genomföra rollspel som syftar till att skrämna enskilda individer till rätt beteende har inte visat sig vara verkningsfullt och kan till och med diskuteras baserat på etiska aspekter enbart. Ett ökänt exempel på det här är *Scared Straight*, ett program som går ut på att sårbara ungdomar får hälsa på vuxna i fängelse. Logiken bakom programmet är att de unga som med egna ögon får se konsekvenserna ska avskräckas från att begå brott i framtiden. Den här tankesättet tyvärr fortfarande vanligt förekommande inom EU trots att rigorösa utvärderingar har visat att sådana metoder kan göra mer skada än nytta.

Om din målgrupp redan upplever negativa konsekvenser av narkotikabruk och drogrelaterad kriminalitet kanske det behövs andra strategier än traditionellt förebyggande arbete.

Skadereducering är en sådan som syftar till att minska de skadliga effekter som användarna kan uppleva. Utöver hälsoförbättringarna för användaren kan skadereduceringsprogram hjälpa till att minska den narkotikarelaterade brottsligheten och/eller känslan av otrygghet i närområdet. Rum för droganvändning, till exempel, kan reducera skador på kommunal nivå eftersom avfallet efter droganvändningen och de offentliga olägenheterna minskar.

Förebygga återfall i brott är en annan metod som riktar in sig på människor som upplever användarrelaterade negativa konsekvenser och har begått brott till följd av det. Målet här är att förhindra återfall och/eller att behandla människor. Ett verkningsfullt exempel här är terapeutiska gemenskaper. På fängelser har den här metoden visat sig reducera antalet omhäktningar, minska den kriminella verksamheten och återfallen.

Alla problem har förstås inte en beprövad och testad lösning. När belegg saknas bör en försiktig strategi tillämpas. Din strategi ska som minst vara teoretiskt informerad. Alla dina åtgärder, i alla avsikter och för alla syften **ska däremot utvärderas oavsett deras tidigare uppvisade effekter**. Det som måste förändras är beteendet. Medvetandegörande aktiviteter – om de utvärderas – kommer ofta att fokusera på kunskapsöverföring: ”kommer du ihåg

budskapet?” Det här är bara det första steget. Om din målgrupp sedan ändrade sitt beteende eller inte på grund av din intervention är den verkliga frågan.

ⁱ http://www.emcdda.europa.eu/best-practice/xchange_en